

מושג הנעורים המשתנה בחברות מודרניות - ראובן כהנא.

תופעת הנעורים מנותחת בדרך כלל במסגרות הפסיכולוגיה החברתית, האנתרופולוגיה או הסוציולוגיה. בתוך דיסציפלינות אלה, הפרספקטיבות הבולטות להתבוננות בתופעה היו התפתחותיות, מעבריות (Transitional) ושל תת-תרבות (Sub-Cultural). אולם, נראה כי גישות אלה מספקות אך הסברים חלקיים לשינויים הדרמטיים להם היינו עדים במהלך המאה ה-20 בהתנהגותם של אנשים צעירים.

ההתנהגות הנעורית ה"פוסט מודרנית" מאופיינת באופן טיפוסי בשימת דגש על ערכי אוטונומיה, חופש וספונטניות. היא צמחה בהדרגה החל מתחילת המאה ה-20, יחד עם עליית תנועות הנוער (ה-Wandervogel הגרמנית, ה-Scouts הבריטים והתנועה הקומסומולית הסובייטית). בהמשך, חלו בהתנהגות הנעורית שינויים שהיו קשורים לעלייתה של תת-תרבות נעורית, לתנועת הסטודנטים של שנות השישים ולתרבות הרוק-דיסקו.

דפוסים עכשוויים אלה של התנהגות נעורית פוסט-מודרנית נטו להיתפס כמוזרים, מאיימים ואף סוטים, לעיתים תוך יצירת "פאניקה מורלית" בקרב האוכלוסייה הבוגרת (Goode and Ben Yehuda, 1994; S. Cohen, 1972). במידה רבה, תפיסות אלה משקפות את ההסברים ה"מדעיים" הרווחים לגבי התנהגות בני הנעורים. אולם, אל לנו לראות דפוסים אלה של התנהגות נעורית כמוזרים כל כך; ניתן להבינם לחילופין כניסיון להבנות מודל לחיים אותנטיים ובעלי משמעות בעולם מורכב ומשתנה תדיר (כאן, משמעותה של "אותנטיות" תתייחס למקסימיזציה של ביטוי עצמי על ידי פרטים או קבוצות).

פרק זה סוקר בקצרה את הגישות העיקריות המציעות הסברים להתנהגות נעורית, תוך הצבעה על תרומותיהן כמו גם על מגבלותיהן¹. הפרק הבא עניינו שרטוט מסגרת תיאורטית, המשלימה לגישות הנסקרות, תוך ניסיון להרחיב ולהעמיק את הבנתנו את ההתנהגות הנעורית הפוסט-מודרנית.

1.1 מושג הנעורים

המונח "גיל ההתבגרות" או "נעורים" גזור מן המילים הלטיניות *adolescentia* ו-*adolescere*, שפירושו "לגדול". אולם, נעורים הוגדרו באופן שונה בתקופות היסטוריות שונות. המושג התפתח בהדרגה מתוך המסורות הקלאסיות. באתונה הקדומה, מקובל היה לחשוב על

נעורים כעל שלב מיוחד של החיים. קבוצות נוער הוקמו מתוך כוונה להקל על ההסתגלות לעולם המבוגרים ולשפרה. משחקים ותחרויות נערכו תוך חיקוי של דפוסי התנהגות מבוגרים ואף ניסיון להתעלות עליהם, באופן שעודד קונפורמיות לדפוסי אלה בקרב הצעירים (Golden, 1990). ברומא העתיקה, הנעורים נתפסו כעידן של משבר, כשלב מעבר סוער המצריך פיקוח והדרכה (Eyben, 1993:11-15). המערכת הרומית ראתה בחופש ובעצמאות של בני הנעורים איום של ממש לחברה, והבנתה את עולם הנעורים כך שיהווה מעין מקבילה או שיקוף לעולם חברתי של המבוגרים. אמנם ניתן היתר למידה מוגבלת של חופש, אך זאת תוך ציפייה להגברת הקונפורמיות בעתיד, עם ההתבגרות².

רוב ההגדרות המודרניות לנעורים הושפעו ממושגים קלאסיים אלה. בתחילת המאה, אנציקלופדיה בריטניקה (1910, מהדורה 11, כרך 1 עמ' 210), למשל, סיפקה תחת השפעתו של Hall (1904) את ההגדרה הבאה:

(גיל ההתבגרות) הוא המונח הרווח כיום בהתייחסות לתקופה שבין הילדות לבגרות, תקופה שבמהלכה המאפיינים הנפשיים, הגופניים והמוסריים שעתידיים לעמוד ביסוד האישיות, לטוב ולרע, נחשפים לראשונה ואז מבשילים, בחלק מן המקרים תוך דיילוגים וקפיצות ובחלק מהם באופן הדרגתי יותר.

המתבגר נתפס כמועד לחולשות ולסטיות מוסריות וכבעל רגשות פגיעים ובלתי יציבים. הגדרה זו של התבגרות מבוססת על ההנחה כי אנשים צעירים עדיין לא פיתחו באופן מלא את המאפיינים הפסיכולוגיים, החברתיים והמוסריים של בני אדם "בשלים". לפיכך, על המבוגרים, ובעיקר על ההורים, מוטלת המשימה לפקח עליהם ולהנחותם. כשבעים שנים מאוחר יותר, מגדירה אנציקלופדיה בריטניקה (Micropodia, 1991, מהדורה 15, c1974, עמ' 96) מחדש את המונח התבגרות באופן הבא:

תקופת המעבר בין ילדות לבגרות... (בערך בין הגילאים 12 ו-20).. [מאופיינת על ידי] הסתגלות בתחומי המיניות ההטרסקסואלית, האוריינטציה התעסוקתית, התפתחות מערכת ערכים בוגרת והכוונה עצמית אחראית ושבירת הקשרים הרגשיים ההדוקים עם ההורים.. [מתבגרים הנם] לכודים באזור החפיפה העמום שבין תפקידי הילדות והבגרות, המוגדרים באופן בהיר למדי. המתבגר, הזוכה לעיתים ליחס של ילד, בעוד שלעיתים אחרות מצופה ממנו להיות מבוגר, אינו בטוח כיצד עליו לנהוג.

המשגה זו מוצאת הד במהדורה הבינלאומית של Encyclopedia Americana (1990, Vol. 1:175-178),
המגדירה את גיל ההתבגרות כ :

תקופת החיים במהלכה הפרט הגדל עורך את המעבר מילדות לבגרות.. התקופה מאופיינת על ידי.. טקסי מעבר.. בתרבויות פשוטות, פרקי ההכשרה הנם קצרים יחסית.. בחברות מורכבות, נהוג לטעון כי גיל ההתבגרות נמשך החל מגיל 12 או 13 ועד גיל 21 או 22.. בתקופה זו מתרחשים שינויים גופניים, אינטלקטואליים, רגשיים ומיניים, המביאים לעצמאות והיפרדות מוגברת מן ההורים.. הגברת האחרייות..

גיל ההתבגרות נתפס כשלב התפתחות של מעבר, שבמהלכו דרות בכפיפה אחת תלות ועצמאות. דפוסי התנהגות חדשים מביאים להטלת ספק בהגדרות ה"קלאסיות" של הנעורים כפי שהתפתחו החל מראשית המאה העשרים, הגדרות אשר רואות בנעורים שלב מעבר מלחיץ בין ילדות לבגרות. למעשה, היו ניסיונות לקרוא תגר על הגדרות מעין אלו בספרות, החל ממחצית המאה ה - 19 (למשל, טורגנייב, אבות ובנים) ואף במחקר ההיסטורי של בני הנעורים באירופה של המאה ה - 16 (N.Z. Davis, 1975:Ch. 4; 1971).

Spacks (1981) מאירה את הסוגייה בספרה The Adolescent Idea :

גיימס ג'ויס וד.ה. לורנס.. ביטאו ביצירתם מידה של הזדהות עם גיבורים צעירים המתעלה על זו של עמיתיהם הויקטוריאניים. הויקטוריאנים כתבו כמבוגרים המביטים לאחור על ימי נעוריהם שלהם, תוך מודעות נוסטלגית לחוסר האפשרות לשמר את החולף והזמני. ג'ויס ולורנס, בנובלות האוטוביוגרפיות המוקדמות שלהם, כתבו כמו מתוך מעמקי חווית ההתבגרות. אם כי נחישות ניסוחיהם מעידה על מרחק בוגר, ולמרות שהשיגו יכולת התבוננות אירונית, או מלאת חמלה, או ביקורתית על גיבוריהם, הרי שהם גם הזדהו עמוקות עם סבלותיהן וגבורותיהן של דמויות שגאוונותן גלומה בסירובן להתאים עצמן לערכי עולם המבוגרים.. יוצרים אלה דמיינו (או זכרו) מתבגרים המדמיינים עצמם כמלאי עוצמה, למרות חווית המוגבלות האופיינית והמוכרת לבני הנעורים.

יצירתו של לורנס "בנים ומאהבים" (1913) ויצירתו של ג'ויס "דיוקן האמן כאיש צעיר" (1916) מייצגות מושגים חדשים של נעורים - בלתי תלויים, מנוכרים ומלאי דחיה כלפי עולם המבוגרים, בעלי אופי דינמי וחיים פנימיים משלהם.

במקביל, תרם גם המחקר המדעי במהלך ארבעת העשורים האחרונים לבינוי מושגים משתנים

ומתחדשים של ילדות והתבגרות (Aries, 1973; Gillis, 1974; Mosse, 1966; Pollock, 1983;

Sommerville, 1982). באופן מהותי, ניתן לפרש מחקרים חדשים כמצביעים על מידה הולכת וגוברת של התנהגויות אוטונומיות ואותנטיות בקרב אנשים צעירים, התנהגויות שאינן קשורות ללחץ תקופת המעבר, לפערי דורות, או למשברי זהות. למעשה, דפוסי התנהגות שבהם החולף, הזמני והמשתנה הפכו לדפוסים קבועים, רווחים ולגיטימיים.

מתחילת המאה העשרים ואילך, סוג "פוסט-מודרני" זה של "נעוריות" הפך בהדרגה לדפוס התנהגותי מקובל. בשנים האחרונות הוא הפך, ללא ספק, לתופעה תרבותית החורגת מעבר לגבולות של מעמד, שיוך אתני, מגדר, חברה ואפילו השתייכות דורית, אם כי היא נפוצה ביותר בקרב הנוער. ביטוייה העיקריים של תופעה זו ניכרים בפעילויות תרבות הפופ, כמו מוסיקת רוק וריקודי רוק (Cohn, 1969; Fiske, 1989; Harker, 1980; Hebdige, 1979; Lowenthal, 1961; Rojek, 1989; Wallis and Malm, 1984; White, 1987); סגנונות אופנה של גראנג' (כמו למשל מכנסי ג'ינס קרועים); מסעות למקומות חדשים, לעיתים קרובות אקזוטיים; וככלל - גישה של חידוש, חיפוש ועד גישה הרפתקנית לחיים. מה שהוגדר בעבר כתת-תרבות או כתרבות נגד, הפך לתרבות דומיננטית. כעת נסקור בקצרה כמה מן הגישות התיאורטיות העוסקות בדפוסי ההתנהגות הנדונים, תוך ניסיון להצביע על יתרונותיהן ומגבלותיהן בהקשר של התפתחויות פוסט-מודרניות של נעורים.

1.2 גישות תיאורטיות בסיסיות לחקר הנעורים

את העיסוק האקדמי בנעורים ניתן לחלק באופן גס לשלוש דיסציפלינות עיקריות: פסיכולוגיה, אנתרופולוגיה וסוציולוגיה. כל אחת מן המסגרות כוללת גישות תיאורטיות העוסקות, באופן גלוי או מובלע, בשני היבטים – התנהגות של בני נעורים ודפוסי התארגנות של נוער. ההנחה הרווחת היא כי לא ניתן להפריד בין ההקשר המוסדי של פעילות הנוער לבין האופן בו אנשים צעירים מתנהגים.³

1.2.1 גישה פסיכולוגית-חברתית

כללית, קיימים שני כיוונים פסיכולוגיים-חברתיים עיקריים לנעורים: ביו-פסיכולוגי והתפתחותי. הכיוון הביו-פסיכולוגי, שהתפתח בתחילת המאה, מבוסס על שלוש הנחות עיקריות: הנוער מאופיין בפער בין בשלות ביולוגית כמעט מלאה ובגרות פסיכולוגית בלתי שלמה יחסית; פער זה יוצר מתחים, חרדות ומביא להצטברות אנרגיה שאינה משתחררת; דפוסי חברות שונים נדרשים על מנת לשלוט באנשים צעירים ולתעל את המתח והאנרגיה האצורים בהם לאפיקים חיוביים

(Elkind, 1974; Hall, 1904). ישנה הנחה כי המשפחה, קבוצת השווים ופעולות חברתיות, כגון משחק,

הנם סוכנים דרכם מתרחש תהליך החברות.

כיוון זה סובל משתי מגבלות עיקריות. ראשית, הוא אינו מסוגל להסביר ממצאים המציירים את

הנעורים כתקופה שלווה יחסית, מוגנת, ללא לחצים כבדים, לפחות עבור רוב המתבגרים (Ausubel,

1954; Elkind, 1974). שנית, רוב תומכי הכיוון הפסיכו-ביולוגי לא הסבירו מדוע וכיצד סוכני

החברות הנזכרים לעיל אכן מתעלים את הלחצים או מפחיתים אותם. כמו כן, הם אינם דנים

באפשרות כי סוכני חברות עשויים למעשה להדגיש מתחים אלה.

תיאורטיקנים התפתחותיים רואים בגיל ההתבגרות אחד מני כמה שלבי התפתחות, כל שלב בעל

"חוקים" משלו הנכונים ללא תלות בתרבות או בתנאים חיצוניים. ניתן לפצל גישה זו לשלושה

זרמים מחשבתיים: תיאוריית ההתפתחות הקוגניטיבית והמוסרית של פיאז'ה (1965), תיאוריית

גיבוש הזהות של אריקסון (1968, 1977) וגישה הבוחנת התפתחות לאור האופן בו אנשים צעירים

תופסים וממשיגים תחומים שונים של החיים (למשל, פוליטיקה או כלכלה).

(Furth, 1980)

את התיאוריה של פיאז'ה, אם כי היא מתייחסת בעיקר לילדות, ניתן ליישם גם לגילים אחרים

(ראה Kohlberg, 1969). היא דנה בהתפתחות במונחים של מעבר בין שלבים פסיכולוגיים הכרחיים,

החל מאוריינטציות קונקרטיות-פרטיקולריסטיות ועד לאוריינטציות מופשטות

ואוניברסליסטיות.

בניגוד לכך, עבור אריקסון (1977, 1982) ואחרים שהמשיכו את דרכו (למשל, Cote & Levine, 1987,

Marcia, 1980), התפתחות כרוכה בהצטברות של פתרונות לדילמות שהן אינהרנטיות לשלבים

שונים של החיים. אריקסון (1977, 32: 1982-33) מחלק את מחזור החיים לשמונה שלבים; ניתן

להתבונן בכל אחד מהם במונחים של דילמות אנושיות בסיסיות (למשל, אוטונומיה אל מול בושה

וספק; זהות לעומת בלבול זהות). בכיוון זה, התפתחות היא תהליך בו כל שלב חדש תלוי באופן

ההתמודדות עם הדילמות של השלב הקודם. יתרה מזו, כיוון זה מסביר התפתחות בכלל כתגובה

לצרכים ובעיות אישיות וחברתיות מסוגים שונים. אריקסון רואה בצרכים של אנשים צעירים

הכרוכים בעיצוב זהותם ותפקידיהם החברתיים מרכיב מרכזי בהתפתחותם (Erikson, 1968, 1977).

המיוחד לכיוון זה הוא העובדה כי היא מגדירה את התנאים ואת המנגנונים החברתיים דרכם

מתרחש גיבוש הזהות, אם כי מבלי לציין את המאפיינים המבניים של תנאים ומנגנונים אלה)

(Heaven, 1994).

לבסוף, כיוון שלישי דן בהתפתחות במושגי חיברות בתחומים מוסדיים שונים. בגישה זו, נמצא כי מושגים פוליטיים, חברתיים וכלכליים של ילדים נעשים "מציאותיים יותר", מגוונים, ופרגמטיים ככל שהם מתבגרים (Easton & Dennis, 1969; Furnham & Stacy, 1991; Furth, 1980; Ichilov, 1990). הכיוונים ההתפתחותיים שנסקרו כאן לוקים בשני חסרונות עיקריים. ראשית, הם מושתתים במידה רבה על דטרמיניזם ביולוגי תוך שהם מזניחים את הגורמים הסוציו-תרבותיים העומדים בבסיס התנהגותם של צעירים. שנית, גם כשהם לוקחים בחשבון את ההקשר ה"מקרו" חברתי-תרבותי של ההתבגרות אין הם מביאים בחשבון את המצבים המשפיעים על צורות התבגרות שונות. בנוסף, רוב המחקר בכיוונים אלה אינו מסביר כיצד תרבויות נוער פוסט-מודרניות ספציפיות צמחו, ואף לא את הצופן ההתנהגותי המאפיין אותן.

גישה אנתרופולוגית

1.2.2

הגישה האנתרופולוגית תרבותית, שהתפתחה באופן הדרגתי החל מראשית המאה העשרים תוך שימוש בחומרים שנאספו בחברות שבטיות שונות (Mead, 1970; Schlegel and Barry, 1991; Van Gennep, 1960), מושתתת על ארבע הנחות יסוד. ראשית, נעורים הם שלב חברתי בו הגיל הוא עקרון מארגן מרכזי (Almagor, 1985; Baxter and Almagor, 1978; Bernardi, 1985; Stewart, 1977). שנית, המעבר מילדות לבגרות נתפס כקשור בשינוי סטטוס יותר מאשר להתפתחות ביולוגית. בחברות שבטיות הפער בין בגרות חברתית ובשלות ביולוגית כמעט ואינו קיים, כך שהמעבר הוא חלק יחסית. אולם, גם בחברות כאלה זהו שלב הכרוך בסיכונים בו הנערים עשויים לפנות לנתיב התנהגותי בלתי נורמטיבי ופתולוגי למחצה. ברור כי בחברות מודרניות, בהן הפער לעיל הוא גדול בהרבה, גם הסיכון רב יותר. שלישית, האנתרופולוגיה מטפלת במנגנונים חברתיים שמטרתם לפקח ולווסת את התנהגותם של צעירים, לייעל את השתלבותם בחברה תוך שעתוק של הסדר הקיים (למשל ריטואלים). רביעית, התנהגותם של אנשים צעירים נתפסת כחלק מתהליך שבו הם נמצאים במצב של סיפיות (כלומר, במצב שבו הם משתייכים בו זמנית לשתי קטגוריות שונות או יותר, למשל – ילדות ובגרות). מצב זה שבו יש ניגודים כרוך בתהליך דיאלקטי ומוביל אנשים צעירים להכרה וקבלה של נורמות המבוגרים (Van Gennep, 1960). כלומר, בגישה זו, תרבות נוער עצמאית מהווה בעיקר שלב במחזור החיים. לאחרונה התרבו ההתייחסויות למצבים סיפיים כקבועים יחסית, ופחות כאל שלב זמני (Foner and Kertzer, 1978; Turner, 1969, 1985, 1992). אולם, גם במסגרת זו כמעט ולא הייתה התייחסות פרטנית למרכיבים המבניים של הסיפיות ולמשמעות השונות של מרכיבים אלה.

גישה סוציולוגית

1.2.3

הגישה הסוציולוגית היא המקיפה ביותר בכך שהיא עוסקת הן בהיבטים מבניים והן בהיבטים סמליים של התנהגות נוער. ניתן למנות שבעה כיוונים בגישה זו.

כיוון אחד, שהיה דומיננטי עד לאחרונה, מפרש את התנהגות בני נוער במונחים של פער דורות (Mannheim, 1952 : 296-301)⁴. למושג הדורות ישנן שתי קונוטציות: הוא מתייחס לקבוצות סטטוס שונות ומבחין בין הורים, או מבוגרים המצויים בעמדות כוח לבין המתבגר המצוי בעמדת נחיתות; כמו כן הוא מתייחס לקבוצות גיל שהתנסו במהלך החיים בחוויות שונות ושהן בעלות מנטליות וסגנונות חיים שונים. בחברה המשתנה במהירות, ניסיון חייהם של אנשים צעירים שונה לחלוטין מזה של בני הדור הבוגר. שוני זה מוביל להמשגה שונה של המציאות ולפער דורות, שגורר פעמים רבות אי-הבנות ועימותים.

הכיוון השני רואה בנעורים שלב זמני בדרך לבגרות, המאופיין בפערים בין אוריינטציות משפחתיות - פרטיקולריסטיות לבין אוריינטציות חברתיות - אוניברסליסטיות (K. Davis, 1944 ; Eisenstadt, 1971). תרבויות וקבוצות נוער נתפסות כמנגנוני ביניים, המתווכים בין שלבי החיים של הילדות והבגרות, ולפיכך הם ממתנים, או ממסדים את קשיי המעבר. למשל, אייזנשטדט (1971) הציע מסגרת להבנת תפקידן של קבוצות נוער, והשתמש בה על מנת להשוות היבטים של קבוצות גיל וטקסי מעבר בחברות שבטיות ומודרניות מגוונות. בעשותו כן, הוא הצביע על התנאים להופעת קבוצות נוער: ככל שהמורכבות החברתית גדולה יותר, ככל שהפערים בין משפחה וחברה, וכתוצאה מכך הקשיים במעבר לבגרות רבים יותר, כך עולה הסבירות להתהוותן של קבוצות נוער. קבוצות אלה מהוות הן מקלט לצעירים והן מנגנון הממזג אוריינטציות אוניברסליסטיות ופרטיקולריסטיות.

כיוון סוציולוגי מנוגד גורס כי ארגונים וקבוצות נוער הם מנגנונים שהומצאו על ידי המבוגרים על מנת להגביר את שליטתם על הצעירים ולהבטיח את השעתוק החברתי. כלומר, קבוצות נוער הן סוכנים שמטרתם למנוע אי-רציפות והפרת הסדר החברתי (Gottlieb et al., 1966). במסגרת זו, חלק מן החוקרים מתמקדים בפרט במבנה הכוח ובאינטרסים העומדים בבסיס התארגנויות נוער, במונחי חברה ומיקרו גם יחד (Griffin, 1993: 6 ; Widdicombe and Woofitt, 1995).

כיוון רביעי רואה בנעורים תת-תרבות המבוססת בעיקרה על דפוסים אקספרסיביים (למשל ספורט, פנאי)⁵. תת-תרבות זו מתפתחת מתוך כך שצעירים יש להם מעט חובות ואחריות בשל

גילם. צעירים נוטים לעסוק בפעילויות הדוניסטיות המערבות התנהגויות בלתי נורמטיביות ואפילו אנטי-נורמטיביות (Coleman, 1961; Parsons, 1964). באופן פרדוכסלי, תרבות נוער כזו מתפתחת לעיתים קרובות דווקא בתוך מוסדות רשמיים, כמו בתי ספר.

כיוון נוסף דן בהתנהגות נוער במונחי סדר חברתי יותר מאשר במונחים של הבדלים או פערים תרבותיים (Bronfenbrenner, 1972; McGrunahn, 1986). למשל, בהשוותו בין בני הנוער תחת השלטון הסובייטי לשעבר לבין הנוער האמריקאי, ברונפנברנר (1972) הראה כי בברית המועצות המתחים הכרוכים במעבר היו מועטים בהרבה מאלה שבארה"ב, ומנגנוני השליטה חזקים הרבה יותר. בני הנוער הסובייטים נמצאו, כתוצאה מכך, גמישים פחות בהתנהגותם ושמרנים יותר מעמיתיהם האמריקאים.

כיוון נוסף בוחן כיצד מתרחש תהליך ההתבגרות בהקשר של קבוצות השווים. אלה נתפסו כמקלות על המתחים עימם מתמודדים בני נוער, או ממסדות אותם (Sherif and Sherif, 1964). עבור חוקרים בכיוון זה, לחצים קבוצתיים וסולידריות הנם גורם מרכזי ובעל כוח כפייה בקביעת התנהגותם של בני נוער.

לבסוף, כיוון פנומנולוגי (המתבסס על Becker, 1982; Berger and Luckmann, 1966; Schutz and Luckmann, 1974), גורס כי צעירים מבנים (או מפרקים) את מושגי המציאות שלהם במסגרת שיח המבוסס על חוויות חייהם (Griffin, 1993). גישה זו מתמקדת ברגשותיהם ומחשבותיהם של אנשים צעירים ובמגעי הגומלין בהם הם נוטלים חלק. למשל, תרבות הפופ-רוק נתפסת כארגון של המציאות בו צעירים חיים בהווה, תוך ייחוס משמעות מועטה בלבד לעבר או לעתיד. המייחד גישה זו הוא הדגש שהיא שמה על האופן בו הצעירים עצמם מפרשים את המציאות. כיוון זה לוקה בחסר בכך שהיא נוטה לזנוח את ההקשר המוסדי שבתוכו מתרחשים תהליכי מתן המשמעות והפרשנויות למציאות על ידי הצעירים.

חסרונם העיקרי של רוב הכיוונים במחקר הסוציולוגי הוא בכך שהם אינם מפרטים את הקשר בין המרכיבים המבניים ואת המשמעות של התנהגויות נוער והתארגנויות של בני נוער. במילים אחרות, מכיוון שכיוונים אלה אינם מגדירים את הגורמים השונים העומדים בבסיס התארגנויות כאלה, הם אינם מאפשרים להבין את משמעות ההתארגנויות עצמן. פער זה בידע הנו רציני במיוחד כאשר דנים בנוער הפוסט-מודרני, כך שחלק ניכר מן ההתנהגויות נותר ללא הסבר.

הגישות התיאורטיות שנסקרו לעיל עיצבו במידה רבה מושגי נעוריות עכשוויים, הן בקרב מבוגרים והן בקרב הצעירים עצמם, והן משפיעות על אופני ההתמודדות של החברה עם בעיות הנוגעות לאנשים צעירים ועל ההבנה אותם. גישות אלה הסבירו רק באופן חלקי את השינויים להם היינו עדים בהתנהגותם של צעירים ובדפוסי האינטראקציה שלהם. הן מתקשות להסביר את התעצמותה של התנהגות אותנטית, ספונטנית, כמעט כאוטית בקרב אנשים צעירים. גישות אלה אינן מספקות מסגרות יעילות לניתוח של ההיבטים המבניים והסמליים של פעילויות נוער מסוגים שונים – מסגרתן הפנימית, ההקשר החברתי, המשמעויות שהן נושאות עבור מבוגרים וצעירים כאחד.

פעילות נוער מתרחשת במגוון הקשרים חברתיים, כמו גיל וקבוצות עמיתים, כנופיות רחוב, חברויות, מועדונים, תנועות נוער, קבוצות שכונתיות, פאבים ודיסקוטקים. לכל אחד מההקשרים הללו, על פעילויותיו המיוחדות ("להעביר זמן", שירה, ריקוד, טיול, משחק), יש איכויות ומשמעויות הייחודיות לו. השאלה המרכזית שתידון בספר זה הנה: מהם העקרונות הבסיסיים העומדים ביסוד ההקשרים הללו? משום מה הם צמחו דווקא בראשית המאה העשרים? וכיצד עקרונות כאלה משפיעים על אופני ההתנהגות של אנשים צעירים? הפרק הבא ישרטט מסגרת מושגית שמטרתה לבאר את ההקשר המוסדי ואת מאפייני ההתנהגות של בני נוער כיום.

הערות

1. לדיון בגישות המרכזיות לנעורים, ראה Brake (1985); J. Davis (1990).
2. למרות הפוטנציאל להתפתחות נעוריות בעולם הקלאסי, לא נוצרה בו תרבות נוער אוטונומית. ניתן לייחס זאת לשלושה גורמים. ראשית, לצעירים בעולם הקלאסי חסרו המשאבים הדרושים על מנת להתחרות במבוגרים ולפתח תרבות משלהם. שנית, האיטיות היחסית של השינוי חברתי והטכנולוגי בתקופה זו לא נתנה מספיק כוח לאנשים צעירים לפתח אוטונומיה. שלישית, נעורים נתפסו כשלב מעברי ולפיכך חסרו מעמד עצמאי. לכן, רוב מסגרות הנעורים פעלו כמנגנוני שליטה וויסות של מבוגרים.
3. רוב ההגדרות הקיימות לנעורים מתייחסות למעמדות הביניים. בשנים האחרונות, בשל הרווחה הגוברת בקרב כל המעמדות, הצטמצמו ההבדלים בין נוער עובד ולא-עובד וההתנהגויות שלהם נעשו דומות למדי (Modell, 1989). בנוסף, כפי שהראו כמה חוקרים, חלק ניכר מתרבויות הנעורים האוטנטיות התפתח דווקא במעמדות הנמוכים (Pollock, 1983).
4. חוקרים מודרניים משתמשים במונחים אחרים, כמו קבוצות גיל או קוהורטות, יותר מאשר במונחי דורות. מדידת שינוי התנהגותי במונחים אלה משקפת את ההנחה כי חוויה חברתית והתנהגות חברתית משתנות לעיתים קרובות תוך שנים ספורות, יותר מאשר על פני דורות. לשימוש אמפירי במונח הקוהורטה, ראה Inglehart (1989: 75 ff); Modell (1989: 322 ff).
5. המושג של תת-תרבות ותרבות-נגד (counterculture) של בני נוער נדון בהרחבה (Brake, 1985; Frith, 1984; Furnham and Gunter, 1989; Hebdige, 1979; M. Mead, 1970; Modell, 1989; Roszak, 1971; Yinger, 1982). ההתייחסות אליו נעשתה באמצעות דיון בסוגים ספציפיים של סמלים ודפוסי התנהגות הנבדלים או נוגדים את אלה שאופייניים לעולם המבוגרים. עם הפלורליזם הגובר לו אנו עדים, יש שיטילו ספק בשימוש במושג תת-תרבות נעורים, בעת שההגדרה הכללית לתרבות הנה – ישות המורכבת מאינספור תת-ישויות.